

2018

januari

maandag

1

aardrijkskundige namen

**In de Nederlandse provincie Limburg ligt de plaats
Knikkerdorp. Verwijst deze plaatsnaam naar
kinderspeelgoed?**

aardrijkskundige namen

In het noorden van de Nederlandse provincie Limburg ligt het plaatsje Knikkerdorp. De naam werd in het verleden ook wel gespeld als *Knekerdorp*.

Vermoedelijk gaat het bij deze naam om het dialectwoord *knikkert*, dat 'schrale, droge zandgrond' betekent. Knikkerdorp lag oorspronkelijk namelijk op onvruchtbaar, zandig terrein. Er is in elk geval geen sprake van knikkers als speelgoed, hoe aardig die gedachte ook is.

Elke maandag bespreken we op deze kalender de herkomst van een aardrijkskundige naam. Meestal gaat het daarbij om plaatsnamen uit Nederland en België, maar een enkele keer maken we een uitstapje naar een ander land of naar een ander soort aardrijkskundige naam.

2018

januari

dinsdag

2

uitdrukkingen

**Mensen die *hoog van de toren blazen*, wat waren dat
oorspronkelijk voor types?**

u i t d r u k k i n g e n

Dat waren de wachters die boven op een toren stonden om de wacht te houden. Dat kon een kasteeltoren zijn, maar ook een toren van een vesting of van een stadsmuur. Als er gevaar dreigde, moesten de wachters 'onraad blazen': op een hoorn blazen om de anderen te waarschuwen.

Degene die vanuit de hoogte op de hoorn blies, werd ook het beeld van iemand die flink van zich liet horen, die de anderen weleens even zou vertellen wat er moest gebeuren. En zo kon *hoog van de toren blazen* de betekenis 'veel praatjes hebben, arrogant zijn' krijgen.

Het Nederlands is rijk aan uitdrukkingen. Elke dinsdag wordt er op deze kalender een toegelicht (en soms twee).

2018

januari

woensdag

3

taaladvies

**Wat is juist: 'Wij trouwen in het stadhuis' of
'Wij trouwen op het stadhuis'?**

taaladvies

‘Wij trouwen in het stadhuis’ en ‘Wij trouwen op het stadhuis’ zijn allebei goed Nederlands. Er is wel een klein betekenisverschil. Bij *in* ligt de nadruk meer op het feit dat er binnen in het stadhuis getrouwd wordt, in het gebouw dus.

In ‘Wij trouwen op het stadhuis’ gaat het vooral om de functie van de locatie en niet om het gebouw op zich. *Op* betekent dus niet letterlijk ‘boven op’, maar verwijst naar de functie of betekenis van de plaats. Zo komt *op* ook voor in zinnen als ‘Doe aangifte op het bureau’, ‘We zien elkaar morgen op de polikliniek’ en ‘Hij werkt op de universiteit.’

De woensdagen van deze kalender zijn taaladviesdagen: ze gaan over al dan niet correct of acceptabel taalgebruik.

2018

januari

donderdag

4

moeilijke woorden

“De krant meldt dat vijftig activisten naar het vliegveld waren gebracht, nadat ze hadden ingestemd met vrijwillige *repatriëring*. De anderen weigerden dat en zijn daarom gedetineerd.”

(Bron: Spitsnieuws.nl)

Wat betekent *repatriëring*, en waar komt het vandaan?

moeilijke woorden

Repatriëring betekent '(het) teruggaan of terugbrengen naar het vaderland'. Het is een afleiding van *repatriëren*, dat in de zeventiende eeuw is gevormd naar voorbeeld van het Franse *repatrier*. Het Frans had dit weer ontleend aan het Latijn, waar *repatriare* al diezelfde betekenis had; het is met het voorvoegsel *re-* ('terug') afgeleid van het Latijnse woord voor 'vaderland': *patria*. Letterlijk betekent *repatriare/repatriëren* dus 'terug naar het vaderland gaan/brengen'. Je kunt zowel jezelf repatriëren als iemand anders.

Op deze kalender wordt elke donderdag een niet-alledaags woord toegelicht. Het gaat niet om zeldzame woorden, maar om woorden die je zomaar in de media kunt tegenkomen. Elk woord wordt op de voorkant geïllustreerd met een citaat dat daadwerkelijk in de krant of op een nieuwssite heeft gestaan, en op de achterkant staat informatie over de betekenis en (in kort bestek) de herkomst van het woord. Zowel leenwoorden als inheemse Nederlandse woorden komen aan de orde.

Rutger Kiezebrink (Taaladviesdienst)

2018

januari

vrijdag

5

taalkronkelvrijdag

Taalkronkelvrijdag barst van de goede voornemens.

taalkronkelvrijdag

Vermager tot 5 kg in één week met Trimgel.
Dat is niet normaal!

Advertentie op internet

Afgelopen zondag is Michel Montignac
overleden; hij is 72 kilo geworden.

Eindhovens Dagblad, augustus 2010

“Ik zou de mensen de kost niet
willen geven die niet eten als ze
honger hebben.”

Geïnterviewde
in *de Volkskrant*

Stoppen met roken en afvallen? Eracare!

Advertentie op internet

Saskia Aukema (redactie *Onze Taal*)

2018

januari

zaterdag

6

welk van de twee?

**Hield de burgemeester zijn nieuwjaarstoespraak
vanachter een 'katheder' of vanachter een 'katheter'?**

welk van de twee?

Hij deed dat vanachter een 'katheder', want zo noem je een spreekgestoelte. *Katheter* betekent iets heel anders: 'buisje of slangetje waarmee in het ziekenhuis vloeistoffen aan patiënten worden toegediend (en afgetapt)'.
Het woordpaar *katheder* - *katheter* levert vaak moeilijkheden op.

Mensen die bang zijn lelijk mis te kleunen, wijken soms uit naar een ander woord, bijvoorbeeld *spreekgestoelte* of *slangetjes*. Voor hen bestaat er een fijn ezelsbruggetje: draai het woord *katheder* om, dan begint het met *rede* – en dat is precies wat er wordt uitgesproken vanachter zo'n spreek... eh ... katheder.

Er zijn veel meer woordparen die voor verwarring zorgen. Dat kan komen doordat de twee woorden, zoals bij *katheder* - *katheter*, sterk op elkaar lijken en toch iets heel anders betekenen, maar ook doordat ze juist hetzelfde betekenen, en er dus twee schrijfwijzen bestaan waarvan er een fout is. Of twee schrijfwijzen die allebei goed zijn. Of waarbij er een kleine betekenisnuance is.

Over al dit soort twijfelgevallen zal het dit jaar elke zaterdag gaan.

Kees van der Zwan (redactie *Onze Taal*)

2018

januari

zondag

7

quizvragen en taalpuzzeltjes

Elke zondag op deze kalender bevat een quizje, puzzeltje, raadsel of taalspelletje – iets om even over na te denken. We beginnen met een quizvraag over het woord *quizvraag*: wat is *quiz* dat *vraag* niet is?
Hint: de woorden *kalender*, *plezier* en *jubileum* zijn het ook. En *dag*, *week* en *denken* zijn het juist weer niet.

quizvragen en taalpuzzeltjes

Quiz is een leenwoord, *vraag* niet.

Vraag, *dag*, *week* en *denken* zijn inheemse woorden: ze zijn in een oudere vorm van het Nederlands ontstaan. Vaak zijn ze verwant aan woorden met min of meer dezelfde betekenis in andere Germaanse talen (of zien ze er zelfs precies hetzelfde uit). Dat is goed te zien aan de equivalenten van *dag*, *week* en *denken*: in het Engels *day*, *week* en *think*, in het Duits *Tag*, *Woche* en *denken*, en in het Noors *dag*, *uke* en *tenke*. Het woord *vraag* heeft alleen in het Duits een bekende verwant: *Frage*.

De woorden *quiz*, *kalender*, *plezier* en *jubileum* zijn leenwoorden: we hebben ze 'geleend', oftewel overgenomen, uit andere talen (en daarna soms een beetje vernederlandst). *Quiz* komt uit het Engels, *kalender* uit het Duits (dat het zelf weer uit het Latijn heeft overgenomen), *plezier* uit het Frans en *jubileum* uit het Latijn.